

BULLETIN OF ECONOMIC THEORY AND ANALYSIS

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/beta>

Sınırın Ekonomisi, Geçimin Ahlakı: Silopi’de Karıncalık Üzerine Nitel Bir Araştırma

Engin ARAS <https://orcid.org/0000-0002-8617-4372>

Ali OSMANOĞLU <https://orcid.org/0000-0001-6339-7680>

To cite this article: Aras, E. & Osmanoğlu, A. (2026). Sınırın ekonomisi, geçimin ahlakı: Silopi’de karıncalık üzerine nitel bir araştırma. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 11(2), 959-987.

Received: 29 Sep 2025

Accepted: 12 Mar 2026

Published online: 24 Apr 2026

©All right reserved

This manuscript is licensed under Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International License ([CC BY NC](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)).

Bulletin of Economic Theory and Analysis

Volume 11, Issue 2, pp. 959-987, 2026

<https://dergipark.org.tr/pub/beta>

Original Article / Araştırma Makalesi

Received / Alınma: 28.09.2025 Accepted / Kabul: 12.03.2026

Doi: <https://doi.org/10.25229/beta.1793127>

Sınırın Ekonomisi, Geçimin Ahlakı: Silopi’de Karıncalık Üzerine Nitel Bir Araştırma*

Engin ARAS^a, Ali OSMANOĞLU^b

^a Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, Silopi MYO, Yönetim ve Organizasyon/Lojistik, Şırnak, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0002-8617-4372>

^b Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, Silopi MYO, Dış Ticaret Bölümü, Şırnak, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0001-6339-7680>

Öz

Bu çalışma, Türkiye’nin güneydoğusundaki Şırnak ilinin Silopi ilçesinde “karıncalık” olarak adlandırılan küçük ölçekli yasa dışı sınır ticaretini yürüttükleri için yerel ekonominin görünmez ancak kritik bir aktörü hâline gelen bireylerin bu faaliyeti nasıl anlamlandırdıklarını incelemektedir. Çalışma, Amartya Sen’in yapabilirlik yaklaşımını temel teorik çerçeve olarak benimsemekte; James C. Scott’ın geçim etiği yaklaşımını ise karıncalık pratiğinin ahlaki meşruiyetini ve gündelik uyarlanma biçimlerini anlamada tamamlayıcı bir analitik lens olarak kullanılmaktadır. Saha verileri, 11 karınca ve 9 esnafla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere ve betimsel gözlemlere dayanmaktadır. Ses kaydı alınmaması nedeniyle görüşmeler eşzamanlı notlarla kaydedilmiş, notlar hemen sonrasında genişletilmiş saha kayıtlarına dönüştürülmüştür. Tematik analiz bulguları, karıncalık faaliyetinin yapısal işsizlik, sınırlı yapabilirlik alanı, yoğun denetim, kırılgan gelir döngüleri ve belirsizlik koşullarında şekillenen mecburi bir geçim stratejisi olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, bu faaliyeti gönüllü bir tercih olarak değil, hayatlarını sürdürebilmeleri için zorunlu bir seçenek olarak tanımlamakta; düzenli bir iş imkânı sağlandığında bırakabileceklerini ifade etmektedirler. Sonuç olarak çalışma, karıncalık pratiğinin yasal–yasa dışı ikiliğinin ötesine geçen, yapabilirlik kısıtları ve yerel ahlaki meşruiyet ağları içinde şekillenen bir geçim faaliyeti olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

İllegal Sınır Ticareti, İktisadi Ahlak, Enformel Ekonomi

JEL Kodu

O17, D63, K42

İletişim Engin ARAS ✉ engin.aras@sirnak.edu.tr ✉ Şırnak Üniversitesi, Silopi MYO, Yönetim ve Organizasyon/Lojistik, Şırnak, TÜRKİYE.

Atıf Aras, E. & Osmanoğlu, A. (2026). Sınırın ekonomisi, geçimin ahlakı: Silopi’de karıncalık üzerine nitel bir araştırma. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 11(2), 959-987.

* Bu çalışma 8-10 Mayıs/2025 tarihinde yapılan Uluslararası Habur Dış Ticaret ve Lojistik Kongresi’nde “Silopi’yi Sirtında Taşyan Karınca” başlığı ile sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

This manuscript is licensed under Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International License ([CC BY NC](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)).

Border Economics, Subsistence Ethics: A Qualitative Study of *Karıncalık* in Silopi

Abstract

This study examines how individuals in Silopi, a district of Şırnak in southeastern Türkiye, who have become invisible yet critical actors in the local economy through their engagement in the small-scale illegal border trade known as “karıncalık,” make sense of this activity. The study adopts Amartya Sen’s capability approach as its primary theoretical framework, while James C. Scott’s livelihood ethics serves as a complementary analytical lens for understanding the moral legitimacy and everyday adaptive practices that shape the karıncalık phenomenon. Field data are drawn from semi-structured interviews with 11 ants and 9 local shopkeepers, as well as descriptive observations. Because audio recording was not permitted, interviews were documented through concurrent note-taking, which was immediately expanded into detailed field records. The findings of the thematic analysis show that karıncalık functions as a compulsory livelihood strategy shaped by structural unemployment, limited capability sets, intense regulatory oversight, fragile income cycles, and conditions of pervasive uncertainty. Participants describe this activity not as a voluntary choice but as a necessary means of survival, noting that they would abandon it if stable employment were available. Ultimately, the study demonstrates that the practice of karıncalık constitutes a livelihood activity that transcends the legal–illegal dichotomy and is shaped within capability constraints and locally constructed networks of moral legitimacy.

Keywords

Border Smuggling , Economic Ethics, Informal Economy

JEL Classification

O17, D63, K42

...sahip olunan metalden çok metaların ürettiği özgürlüklerin odağa yerleştirilmesi gerekir.

Amartya Sen, 1999.

1. Giriş

Türkiye’nin güney sınır hattı, ekonomik faaliyetlerin devlet politikaları, sınır rejimleri ve yerel toplumsal normlarla iç içe geçtiği, geçim stratejilerinin yapısal koşullar tarafından belirlendiği bir alan niteliği taşımaktadır. Silopi–Habur hattında uzun yıllardır sürdürülen “karıncalık” faaliyeti, küçük ölçekli sınır ticareti pratiklerinin yerel halk için zorunlu bir geçim kaynağına dönüşmesini sağlayan özgün bir yapıya sahiptir. Bu faaliyet yalnızca ekonomik bir girişim olarak değil, aynı zamanda yerel ahlaki kodların, toplumsal meşruiyet mekanizmalarının ve yapısal baskıların şekillendirdiği çok katmanlı bir sosyal süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mevcut literatür karıncalığı çoğunlukla kaçakçılık ekonomisi, sınır güvenliği, sınırdaki ticaret hacmi veya bölgesel ekonomik ilişkiler bağlamında ele almaktadır. Ancak karıncalığı, bireylerin yaşam seçenekleri, karşılaştıkları yapısal engeller, geçim meşruiyetine ilişkin algıları ve gündelik hayatta kurdukları ahlaki çerçeveler üzerinden analiz eden çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Bu çalışma, Silopi'de karıncalığı geçim stratejisi olarak deneyimleyen bireylerin ekonomik, toplumsal ve ahlaki dünyalarını görünür kılarak bu önemli boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın kuramsal çerçevesi, öncelikle Amartya Sen'in "yapabilirlik (capability)" yaklaşımına dayanmaktadır. Sen'in yaklaşımı, ekonomik davranışları yalnızca gelir veya fayda üzerinden değil, bireylerin sahip olduğu gerçek seçenekler ve bu seçeneklerin hangi yapısal koşullarla sınırlandığı üzerinden analiz eder. Karıncalık faaliyetinin katılımcılar tarafından bir "zorunluluk" olarak tanımlanması, Sen'in daralmış tercih seti ve özgürlük eksikliği kavramlarının sahadaki karşılığını oluşturmaktadır. İstihdam yetersizliği, sınır kapısına ekonomik bağımlılık, kur belirsizlikleri ve denetim baskısı gibi koşullar bireylerin yaşam seçeneklerini daraltmakta; karıncalık, eldeki en uygulanabilir geçim stratejisi hâline gelmektedir. Bu nedenle karıncalık, Sen'in ifadesiyle "yapısal kısıtların dayattığı bir faaliyet" olarak değerlendirilebilir.

Bu yapabilirlik çerçevesini tamamlayan ikinci kuramsal unsur, James C. Scott'ın "geçim etiği" ve gündelik direniş pratikleri yaklaşımıdır. Scott'ın perspektifi, bireylerin ekonomik faaliyeti yalnızca gelir elde etmek için değil, geçimi sürdürmek için ahlaki olarak meşrulaştırılan bir strateji olarak nasıl kurguladıklarını açıklamaya imkân tanır. Karıncalık pratiğinde görülen "mecburiyet dili", toplumsal meşruiyet, görünürlük/görünmezlik dengesi ve gayri resmî ilişkilerin örgütleyici rolü, Scott'ın analizlerini sahada desteklemektedir. Böylece Sen'in yapısal özgürlük-özgürlük eksikliği analizini Scott'ın yerel ahlak, karşılıklılık ve geçim mantığına ilişkin gözlemleri tamamlamaktadır. İki yaklaşım birlikte kullanıldığında karıncalığın ekonomik, toplumsal ve ahlaki boyutları bütüncül olarak anlaşılabilir.

Silopi'de karıncalık, sınır kapısının statüsü, kur hareketliliği, denetim-risk ilişkisi, mevsimsellik, borç-getir-öde döngüsü gibi gayri resmî finansal pratikler ve yerel meşruiyet mekanizmaları tarafından şekillenen çok katmanlı bir ekonomik alan oluşturmaktadır. Bu nedenle faaliyet, basit bir "yasa dışı ticaret" kategorisiyle açıklanamayacak kadar karmaşıktır; bireylerin bu faaliyete yönelimlerini belirleyen ekonomik sıkışmışlık, sosyal normlar ve ahlaki gerekçeler bir arada değerlendirilmelidir.

Bu çalışma, Silopi'de karıncalık yapan bireyler (n=11) ve yerel esnaf (n=9) ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla karıncalık pratiğinin çok boyutlu yapısını incelemektedir. Çalışmanın özgün katkısı, karıncalığı ekonomik yapabilirlikler, toplumsal

meşruiyet ve geçim stratejileri ekseninde birlikte ele alması ve bu süreci Sen ile Scott’ın yaklaşımlarını birleştiren bütüncül bir analitik çerçeveye tartışmasıdır.

Makalenin devamı şu şekilde yapılandırılmıştır: İlk olarak kuramsal çerçeve sunulmakta ve Sen ile Scott’ın yaklaşımlarının karıncalığı anlamaya nasıl imkân tanıdığı tartışılmaktadır. Ardından araştırma yöntemleri, erişim süreci, araştırmacının konumsallığı ve veri toplamadaki sınırlılıklar ele alınmaktadır. Bulgular bölümünde karıncalığı şekillendiren sekiz tema tanıtılmakta ve bu temalar ilgili teorik çerçeveye ilişkilendirilerek analiz edilmektedir. Son bölümde ise çalışmanın temel bulguları, katkıları ve sınırlılıkları tartışılmakta ve gelecekte yapılabilecek araştırmalara yönelik öneriler sunulmaktadır.

2. Teorik Çerçeve

İktisadi ahlak kavramını, ekonomik kararların ve pratiklerin sadece fayda, verimlilik ya da kâr gibi ölçütlerle değil; aynı zamanda adalet, hak, sorumluluk, insan onuru ve toplumsal yarar gibi ahlaki değerlerle de değerlendirilmesi gerektiğini savunan düşünce alanı olarak tanımlamak mümkündür. Ekonomi biliminin ahlaki (moral) değerlerden uzaklaştırıldığını, rasyonalist bir kalıba sığdırılmaya çalışıldığını iddia eden ve buna karşı çıkan akademik çalışmalar ve görüşler günden güne artmaktadır. Özellikle; Amartya Sen, Kahneman & Twersky, E.P. Thompson, James C. Scott, P. Rona & L. Zsolnai gibi bilim insanları iktisadi ahlak ile ilgili yaptıkları çalışmalar ile ana akım iktisatta, bireyin davranışlarının sadece araçsal akılcılık üzerinden analiz edilmesinin doğru olmadığı konusunda bir bakış açısını tartışmaya açık tutmayı başardıkları düşünülebilir. 1970’lere kadar fayda kavramının akademik literatürde ahlak kavramına oranla çok daha fazla kullanıldığı görülmekteyken bu tarihten itibaren ahlak kavramının kullanımının artması da konuya yaklaşımın ne boyutta olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Eren, 2019). Klasik iktisat modelinin sac ayaklarından biri olan homo-economicus modeline olan inanç zedelenmeye başlamış ve özellikle 1980’lerden itibaren modern ekonominin temelde kusurlu olduğunu savunan psikologlar ve filozoflar tarafından da yoğun biçimde eleştirilmiştir (Thompson, 2017). Polanyi, Büyük Dönüşüm ’de piyasayı bir ütopya olarak kabul ederek siyasal veya ekonomik sistemlerden bağımsız olarak farkı ortaya çıkarmanın ahlak ve din olduğunu ileri sürmüştür. Polanyi bu yaklaşımla piyasa anlayışının toplumdan kopuşunu ve toplumun buna karşı kendini savunacak stratejiler geliştirdiğini belirtmiştir (Polanyi, 2000).

Yoksulluk, adaletsizlik ve ekonomik eşitsizlik meselelerine salt gelir düzeyinden değil, bireylerin sahip olduğu gerçek özgürlükler ve yapabilirlikler üzerinden yaklaşan Amartya Sen, modern iktisat düşüncesine önemli bir ahlaki boyut kazandırmıştır. Sen'e göre, bireylerin ekonomik durumları yalnızca ne kadar gelire sahip olduklarıyla değil, bu gelire neleri yapabildikleri, hangi işlevleri yerine getirebildikleriyle değerlendirilmelidir (Sen, 1999). Bu yaklaşım, sadece refah düzeyine değil, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirme kapasitesine odaklanarak, klasik refah ekonomisinin sınırlarını aşar. Sen'in capability yaklaşımı, "ahlaki değerlendirmeyi iktisadi karar alma süreçlerinin merkezine yerleştirir. Ona göre, ekonomik kurumlar ve politikalar bireylerin temel işlevlerini (functionings) yerine getirebilme kapasitesini artırmadıkça, ekonomik büyümenin kendisi başlı başına bir anlam taşımaz (Sen, 1985). Bu çerçevede devletin rolü yalnızca gelir dağılımı sağlamak değil, aynı zamanda bireylerin kendi yaşam planlarını özgürce inşa edebilmeleri için gerekli kurumsal ve yapısal zemini hazırlamaktır. Sen, *Development as Freedom* (1999) adlı eserinde, özgürlüğü hem bir amaç hem de araç olarak ele alır. Özgürlüğün yokluğu örneğin işsizlik, açlık, kurumsal dışlanmışlık veya şiddet korkusu, yalnızca bireylerin yaşam kalitesini değil, aynı zamanda ekonomik potansiyellerini de doğrudan etkiler. Bu bağlamda, Silopi'de karıncalık gibi faaliyetlerin ortaya çıkışı, bireylerin yoksunluk koşullarında verdikleri "ahlaki olarak meşrulaştırılmış zorunlu kararlar" olarak okunabilir. İnsanların bu faaliyeti bilinçli bir tercih olarak değil, yapabilecekleri sınırlı şeyler arasında en az zararlı olanı olarak seçmeleri, Sen'in yapabilirlik yoksunluğu (capability deprivation) kavramıyla örtüşmektedir.

Amartya Sen'in yaklaşımı yalnızca normatif bir çerçeve sunmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal etik açısından da önemli bir tartışma zemini sağlar. Bireylerin yasalara aykırı da olsa, geçimlerini sürdürebilmek adına gösterdikleri davranışlar, bireysel ahlaki değerlerle değil, toplumsal ve yapısal yoksunluklarla da açıklanmalıdır. Bu noktada Thompson'ın "ahlaki ekonomi" (moral economy) yaklaşımıyla da örtüşen bir zemin oluşur: insanlar yalnızca kar etmeyi değil, hayatta kalmayı ve adaleti gözeterek davranmaktadırlar (Thompson, 1971). Amartya Sen'in capability yaklaşımı daha sonra Nussbaum tarafından etik temelli bir insan hakları çerçevesine dönüştürülmüştür. Nussbaum'a göre, bireylerin yalnızca gelir düzeyleri değil, "gerçekten yapabildikleri ve olabildikleri şeyler" (doings and beings) esas alınarak insanca yaşam değerlendirilmelidir (Nussbaum, 2011). Bu yaklaşım, bireylerin kendi yaşamlarını şekillendirebilmeleri için gerekli olan en temel yapabilirliklere erişim hakkını bir adalet meselesi olarak tanımlar. Karıncalık faaliyetine katılan bireylerin çoğu zaman başka hiçbir ekonomik

seçeneğe sahip olmamaları, onların yapabilirlik yoksunluğu yaşadıklarını ve bu faaliyeti bilinçli bir seçimden ziyade ahlaki bir mecburiyet olarak gördüklerini göstermektedir. Nussbaum’un önerdiği “insan onuruna yakışır yaşam” çerçevesi, karıncalık yapan bireylerin içinde bulunduğu koşulların yalnızca iktisadi değil, aynı zamanda etik bir değerlendirmeyi de gerekli kıldığını ortaya koymaktadır. Sen, Özgürlükle Kalkınma adlı eserinin Adam Smith’e yakın görüşler barındırdığını belirterek Smith ile ortak görüşlerinden biri olan ve iyi yaşam nedir sorusu çerçevesinde Ulusların Zenginliği eserinde Adam Smith’in yazdığı şu görüşü aktarır “*bir toplumda zorunluluk olarak hesaplanan şey, utanç duymadan insan içine çıkma ya da topluluk hayatına katılma gibi, o toplumun asgari düzeyde gerekli özgürlükleri gerçekleştirme ihtiyacıyla belirlenmektedir*” (Sen, 1999). Buradan hareketle Sen, Smith’in ahlak karşıtı bir sistem oluşturmadığını aslında çoğu durumda Smith’in yanında durarak göstermiştir.

Aristoteles tarafından geliştirilen *Phronesis* kavramı pratik bilgelik veya ahlaki akıl yürütme yetisi olarak düşünüldüğünde insanların zor ve belirsiz durumlarda erdemli bir şekilde ve kamu yararına hareket etme becerileriyle ilgilidir (Thompson, 2017). Bu yaklaşım bize yasal olmayan ama meşru olan eylemlerin ahlakiliğini sorgulatmaktadır. Karıncalık faaliyetinin, bu yaklaşımdan hareketle, yasal olarak gayri meşru, sosyal olarak meşru, politik olarak ise gri bir konumda olduğunu düşünmek mümkündür. Özellikle sosyal olarak meşru görülmesinin altında yatan gerçek aslında geçim etiğidir. Daha sonraki bölümlerde göreceğimiz üzere bu yasadışı eylem zenginlik yaratmaktan çok hayatı idame ettirme üzerinedir. James J. Scott tarafından üretilen geçim etiği kavramı tam da bu durumu açıklamaktadır. Scott’a göre geleneksel dayanışma mekanizmaları ve patronaj ilişkileri insanların geçim güvenliğini sağlarken, piyasa ekonomisinin ve devletin müdahalelerinin bu yapıları yıkması toplumsal huzursuzluğu tetikler. Geleneksel toplumlarda bireyler, pazardan çok, dayanışmacı normlara bağlı olarak yaşamlarını sürdürürler (Scott, 1976).

Meşru olan ile olmayan arasındaki farkı yasalar belirlemektedir fakat ahlak ile yasama arasında da bir ilişki vardır. Bu ilişki ise oldukça girifttir. Konu ile ilgili olarak J. Bentham 1781 yılında yayınladığı “Ahlak ve Yasama İlkelerine Giriş” (*An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*) adlı eserinde ahlak ve yasamanın aynı amaca sahip olduğunu fakat aynı çapa sahip olmadıklarını belirtir. Eserin temel görüşü yasaların ve ahlaki değerlerin temelinde fayda (utility) olduğudur fakat bu yaklaşımı açıklarken yasamanın ve ahlakın sınırlarını da açıklamıştır. Ahlak ile yasamanın özellikle aynı çapa sahip olmamasının temelinde iki farklı durum söz konusudur. Bunlardan ilki; yasama, insan davranışları üzerinde doğrudan bir etkiye yalnızca

cezalar yoluyla sahip olabilir. Ancak bu cezalarda birer kötülük türüdür ve yalnızca kendilerinden daha büyük bir iyilik doğurdıkları ölçüde haklı görülebilirler. Yasaların uygulanabilmesi için gerekli olan yöntemler, toplumda korku ve endişeye yol açarak önlenmek istenen kötülükten daha zararlı bir etki yaratabilir. Diğeri ise; yasama suçluyu cezalandırmak isterken masumları da ezme tehlikesiyle sık sık karşıya gelir. Bu tehlike suçun tanımlanmasının ve açık, kesin bir şekilde tarif edilmesinin zor olmasından dolayı ortaya çıkar. Örneğin katı yüreklilik, vefasızlık gibi toplumun ahlaki yaptırımlarla cezalandırdığı kötü davranışlar yasalar tarafından ancak hırsızlık, cinayet veya yalan beyan gibi açıkça tanımlandıkları taktirde cezalandırılabilirler (Bentham, 2000). Bireylerin iktisadi kararlarının altında yatan gerçekler o kararların ya da eylemlerin hem ahlakiliğini hem de meşruiyetini tek bir perspektiften değerlendirmenin yetersiz olabileceği düşüncesi yukarıda açıklanan görüşler ile desteklenmektedir.

Bu çalışmada Amartya Sen'in yapabilirlik yaklaşımı temel teorik omurgayı oluştururken, James C. Scott'ın geçim etiği ve gündelik uyarlanma pratiklerine ilişkin tespitleri, karıncalık faaliyetinin yerel meşruiyet, risk paylaşımı ve ahlaki gerekçelendirme boyutlarını anlamada tamamlayıcı bir analitik çerçeve sunmaktadır.

3. Sınır Kaçakçılığının Ekonomik Etkileri

Sınır kaçakçılığı, devletin ekonomik ve hukuki otoritesinin zayıf kaldığı, yasal iş olanaklarının sınırlı olduğu bölgelerde ortaya çıkan tipik bir enformel ekonomik faaliyettir. Bu tür coğrafyalarda, bireyler hayatta kalabilmek için alternatif geçim yolları üretir. Yasal ekonomiye erişimin zorlaştığı durumlarda, kaçakçılık gibi faaliyetler geçim stratejisi halini alır. Enformel ekonomi bu bağlamda, yalnızca kuralları ihlal eden davranışların toplamı değil, aynı zamanda yapısal dışlanmanın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyal ve ekonomik bir olgudur (Chen, 2012). Enformel ekonomiyi devletin düzenleyici mekanizmalarının dışında gerçekleşen fakat toplumda yaygın kabul gören ekonomik ilişkiler ağı olarak tanımlamak mümkündür. Bu yapı, gelişmekte olan ülkelerde olduğu kadar gelişmiş ülkelerde de neoliberal politikaların etkisiyle yaygınlaşmaktadır (Portes & Haller, 2005), Özellikle sınır bölgelerinde ortaya çıkan kaçakçılık faaliyetleri, bu yapının somut bir örneğini sunar. Devletin ekonomik ve hukuki düzenlemelerinin kapsayıcı olamadığı bu bölgelerde bireyler, hayatta kalmak için devletin dışında var olan bir ekonomik alan üretirler (Portes vd., 1989). Enformel sektörü tartışmaya değer kılan temel neden, bu alanın hem yapısal hem de işlevsel özellikler taşıması olduğunu vurgular. Kaçakçılık da benzer

şekilde, bir yandan devletin vergi kaybına ve düzenleyici otoritenin aşınmasına yol açarken, diğer yandan mikro düzeyde gelir sağlayıcı, yerel tüketimi destekleyici ve toplumsal dayanışmayı pekiştirici bir rol üstlenebilir. Bu ikili yapı, kaçakçılığı yalnızca yasa dışı bir faaliyet değil, aynı zamanda ekonomik zorunluluk ve sosyo-politik adaptasyon biçimi olarak da okunabilir kılar (Bromley, 1978). Enformel ekonomi geniş bir spektrumda yer alır, öz-savunmaya dayalı geçim stratejilerinden, organize ve yüksek hacimli ticari faaliyetlere kadar çeşitlilik gösterir. Sınır kaçakçılığı da bu spektrumun bir ucunda, özellikle marjinalleşmiş topluluklar için hayati önem taşıyan bir geçim biçimi olarak öne çıkmaktadır (Chen, 2012). Bu bağlamda, kaçakçılık faaliyetleri ekonomik etik açısından da tartışmalı bir zemine oturur. James C. Scott’ın “geçim etiği” (subsistence ethics) yaklaşımı bu çerçevede değerlidir; yasal olmayan bir faaliyetin toplumsal meşruiyet kazanması, bireylerin etik davranış biçimlerinin yalnızca hukuki kurallarla değil, aynı zamanda yaşam koşulları ve dayanışma ilişkileriyle şekillendiğini gösterir (Scott, 1976).

Sınır bölgelerinde yürütülen yasa dışı ekonomik faaliyetlerin en belirgin örneklerinden biri olan kaçakçılık, yalnızca devletin gelir kaybına yol açan bir suç faaliyeti olarak değerlendirilmemelidir. Aksine, özellikle marjinalleşmiş ve ekonomik olarak dışlanmış topluluklar için kaçakçılık, bir geçim stratejisi ve alternatif ekonomik düzenin bir bileşeni hâline gelmiştir. Bu bağlamda, sınır kaçakçılığı, hem yerel düzeyde ekonomik sürdürülebilirlik için bir kaynak, hem de devletin ekonomik politikalarının yetersizliklerinin bir semptomudur. Kaçakçılık faaliyetlerinin ekonomi üzerindeki etkileri çok boyutludur. Öncelikle, devlet açısından vergi kaybı, kayıt dışı ekonomi, yasa dışı ürün girişleri gibi klasik olumsuz etkiler öne çıkar (Chalfin, 2011). Ancak bu olumsuzlukların ötesinde, kaçakçılık faaliyetleri kimi zaman sınır bölgelerinde alternatif bir ekonomik ekosistem yaratmakta; bu faaliyetlere katılan bireyler için kısa vadeli gelir kaynağı, yerel esnaf için ise tedarik zincirinin bir parçası olabilmektedir (Andreas, 2000; Titeca, 2012). Örneğin, Türkiye-İran sınırında yürütülen Kürt kaçakçılığı faaliyetleri üzerine yapılan bir çalışma, Avrupa Birliği destekli sınır güvenliği uygulamalarının yerel halkı daha da yoksullaştırdığı ve bu tür faaliyetleri daha riskli ama vazgeçilmez hâle getirdiğini göstermektedir (Gambetti, 2023). Bu çalışma, kaçakçılığı yalnızca yasa dışı ticaret olarak değil, aynı zamanda hayatta kalma stratejisi olarak anlamlandırmak gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer biçimde Afganistan-Tacikistan sınırında uyuşturucu kaçakçılığının aslında bölgedeki geçim yapılarının merkezinde olduğunu ve kaçakçılığın savaş sonrası toplumlarda bir "barış iktisadı" oluşturduğunu ortaya koymuştur (Goodhand, 2005).

James C. Scott'ın geçim etiği kavramı da bu tartışmalar açısından yol göstericidir. Scott'a göre, kıtlık ve belirsizlik koşullarında yaşayan köylüler, piyasa mekanizmalarının yıkıcılığından korunmak için dayanışma ağlarına ve informal ilişkilere başvururlar. Kaçakçılık faaliyetleri de bu bağlamda bir tür geçim ekonomisi olarak anlaşılabilir (Scott, 1976). Yine, Belçika-Kongo sınırında yapılan saha araştırmaları, sınır kaçakçılığının sadece bir "sınırdan mal geçirme" faaliyeti değil, aynı zamanda toplumsal dayanışma ve ekonomik dayanıklılık göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır (Titeca & de Herdt, 2010). Bu faaliyetler çoğu zaman yerel toplumlar için meşruiyet kazanmakta, devletin ise bu faaliyetleri görmezden gelme ya da zaman zaman örtük destek verme gibi çelişkili tutumları bulunmaktadır.

Çağlayandereli ve Sarıhan'ın (2023) çalışması, sınır kaçakçılığının sadece ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda değişen sosyolojik yapıların ve dönüşen kimliklerin bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır. Yazarlar, özellikle Türkiye'nin doğu sınır bölgelerinde faaliyet gösteren kaçakçıların zamanla daha genç, daha eğitilmiş ve teknolojiye daha hâkim bireyler hâline geldiğini, bu dönüşümün de sınır ekonomisinde yeni stratejik aktörlerin oluşmasına neden olduğunu belirtmektedir. Bu durum, sınır kaçakçılığını yalnızca bir "geçim ekonomisi" değil, aynı zamanda modernleşen ve rasyonelleşen bir sosyo-ekonomik davranış biçimi olarak ele almayı gerekli kılmaktadır. Çalışma, sınır bölgelerinde yaşanan dönüşümün hem devlet politikaları hem de yerel aktörlerin tutumları açısından yeniden değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye özelinde, özellikle Şırnak ve Hakkâri gibi sınır illerinde karıncalık olarak adlandırılan küçük ölçekli kaçakçılık faaliyetlerinin, bölge ekonomisinde bir geçim biçimi olarak sürdürüldüğü ve çoğu zaman güvenlik politikalarının bu faaliyetleri bastırmak yerine yönlendirdiği görülmektedir (Yılmaz & Şensoy, 2023). Bu çalışmalar, sınır ekonomisinin yalnızca devlet politikalarıyla değil, yerel dinamiklerle ve sosyo-kültürel ağlarla şekillendiğini göstermektedir.

Bu değerlendirmeler, sınır kaçakçılığının salt güvenlik meselesi olarak ele alınamayacağını; sosyo-ekonomik bağlamı, tarihsel arka planı ve etik boyutuyla birlikte çok katmanlı şekilde analiz edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Böyle bir yaklaşım, sosyal politika tasarımları, bölgesel kalkınma stratejileri ve ekonomik adalet tartışmaları için daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir çerçeve sunar.

4. Yöntem

Bu çalışma, nitel bir araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmıştır. Nitel araştırmalar, bireylerin yaşam dünyalarını, deneyimlerini ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları derinlemesine anlamayı amaçlayan, yoruma açık ve bağlama duyarlı yöntemler sunar (Denzin & Lincoln, 2018; Merriam, 2009). Bu doğrultuda çalışma, Silopi’de “karıncalık” olarak adlandırılan küçük ölçekli yasa dışı sınır ticaretine katılan bireyler ve bu faaliyetle ekonomik ilişkisi bulunan esnaflarla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler temelinde yürütülmüştür.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem önceden belirlenmiş sorulara hem de esnekliğe olanak tanıyarak, katılımcıların deneyimlerini kendi anlatımlarıyla ortaya koymalarına imkân tanır (Kvale & Brinkmann, 2009). Bu yöntem, karıncalık faaliyetine katılan bireylerin söz konusu eylemi nasıl meşrulaştırdıklarını, bu eylemin onlar açısından taşıdığı anlamı ve ahlaki boyutunu ortaya koymak açısından tercih edilmiştir. Aynı zamanda, küçük esnafların bu faaliyeti kendi ekonomik sürdürülebilirlikleri açısından nasıl değerlendirdikleri de analiz edilmiştir.

Çalışma, Amartya Sen’in yapabilirlik (capability) yaklaşımı temelinde ve James C. Scott’ın geçim etiği kavramının desteğiyle birlikte ilerlemektedir. Bu bağlamda, karıncalık yapan bireylerin ekonomik tercihlerini sadece araçsal rasyonalite ile değil, aynı zamanda yapabilirlikler, işlevler, ahlaki zorunluluklar ve geçim etiği temelinde değerlendirmek amaçlanmıştır.

4.1. Araştırma Tasarımı

Bu çalışma Silopi ilçesinde Habur Sınır Kapısı aracılığıyla gerçekleştirilen karıncalık faaliyetinin iktisadi ahlak bakımından anlamlandırılmasını çözümlmek üzere tasarlanmış nitel bir araştırmadır. İlegal bu pratiklerin yerel normlar ve geçim stratejileriyle iç içe geçtiği bağlamlarda, aktörlerin deneyimlerini kendi ifadeleriyle ortaya çıkarmak ve görünür kılmak için yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve alan notları kullanılmıştır. Örneklem, amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme teknikleriyle oluşturulmuştur. Karıncalık yapan bireylere erişim, başlangıçta bölgedeki esnafların referansları aracılığıyla sağlanmış; ilk katılımcılar üzerinden yeni katılımcılara ulaşılarak örneklem genişletilmiştir. Bu süreç, faaliyetin “gizli” ve “erişimi güç” niteliği nedeniyle sistematik bir örneklem oluşturmaya imkân tanıyan tek yol olmuştur. Toplamda 11 karınca ve faaliyetin ekonomik çevresini temsil eden 9 esnaf ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Katılımcıların tamamının erkek olması çalışmanın sınırlılıklarından biridir. Bölgedeki toplumsal iş bölümü nedeniyle karıncalık neredeyse tamamen erkekler tarafından yürütüldüğünden, erişim ağı doğal

biçimde erkek katılımcılarda yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte kadınların karıncalığın hane ekonomisine etkisine ilişkin deneyimleri bu araştırmanın kapsamı dışında kalmıştır; bu sınırlılık tartışma bölümünde ayrıca ele alınmaktadır. Katılımcıların demografik bilgileri aşağıdaki gibidir;

Tablo 1

Katılımcı Demografik Bilgileri

Kod*	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Meslek	AOG** (Bin TL)	Medeni Durum	HHB***
E.K.1	40	Erkek	Lise	Esnaf	20	Evli	5
E.K.2	57	Erkek	İlkokul	Esnaf	-	Evli	17
E.K.3	28	Erkek	Lisans	Esnaf	Asgari Ücret	Bekar	3
E.K.4	31	Erkek	Lisans	Esnaf	Asgari Ücret Üstü	Bekar	12
E.K.5	36	Erkek	Lise	Esnaf	40-50	Evli	5
E.K.6	41	Erkek	Lise	Esnaf	35	Evli	6
E.K.7	24	Erkek	Ön lisans	Esnaf	25	Bekar	7
E.K.8	35	Erkek	Lise	Esnaf	30	Evli	5
E.K.9	56	Erkek	İlkokul	Esnaf	30-35	Evli	9
K.K.1	25	Erkek	İlkokul	Şoför	25	Bekar	7
K.K.2	23	Erkek	Lise	Şoför	15-20	Bekar	5
K.K.3	24	Erkek	Ortaokul	Serbest	Asgari Ücret Üstü	Bekar	7
K.K.4	19	Erkek	Lise Terk	Pompacı	25-30	Bekar	4
K.K.5	25	Erkek	Lise	Serbest	Düzensiz	Bekar	5
K.K.6	24	Erkek	Ön lisans	Öğrenci	Belirsiz	Bekar	10
K.K.7	27	Erkek	Ön lisans	Şoför	20-25	Bekar	6
K.K.8	22	Erkek	Lise	İşsiz	Düzensiz	Bekar	8
K.K.9	23	Erkek	Ön Lisans (Açık Öğretim)	Karıncı	20	Bekar	5
K.K.10	27	Erkek	Lise	Şoför	25-30	Evli	4
K.K.11	25	Erkek	Lise	Şoför	25	Bekar	6

Not. *: E.K.: Esnaf Katılımcı-K.K. Karıncı Katılımcı

** : Aylık Ortalama Gelir

*** : Hane Halkı Büyüklüğü

4.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Çalışmanın amacı, illegal bir eylem olan karıncalığın ekonomik işlevinin yanı sıra iktisadi ahlak bakımından bireylerin ve bu faaliyetten doğrudan etkilenen ya da beslenen esnafların tutumlarını ve karıncalık faaliyetine yaklaşımlarını Amartya Sen’in Capability yaklaşımı üzerinden okumaktır. Araştırma Soruları aşağıdaki gibidir;

Karıncalar için

- Bu işe nasıl başladınız ve sizin için ne ifade ediyor?
- Bu iş size ve ailenize nasıl bir yaşam imkânı sunuyor?
- Başka bir geçim imkânınız olsa bu işi bırakır mıydınız?
- Bu işi yaparken kendinizi güvende hissediyor musunuz?
- Yaptığınız işin toplumda nasıl algılandığını düşünüyorsunuz?

Silopi’de faaliyet gösteren esnaflar için

- Karıncalık faaliyeti Silopi’deki ekonomik yaşamı sizce nasıl etkiliyor?
- Bölgede esnaflık faaliyetlerini sürdürmek sizce mümkün ve sürdürülebilir mi?
- Devletin ekonomi politikaları hakkında ne düşünüyorsunuz?
- İşinizi büyütmek ya da geliştirmek için ne tür desteklere ihtiyacınız var?
- Silopi’de farklı bir ekonomik yapı mümkün mü?

4.3. Örneklem, Katılımcı Seçimi ve Veri Toplama-İşleme

Görüşmeler, faaliyetin hukuki riskleri ve katılımcıların güvenlik kaygıları nedeniyle ses kaydı alınmadan gerçekleştirilmiştir. Bu durum, sahadaki etik gereklilikler doğrultusunda katılımcıların tamamının ortak talebidir.

Bu sınırlılığı yönetmek için veri toplama süreci üç aşamada yapılandırılmıştır:

- Görüşme sırasında eşzamanlı hızlı not alma,
- Görüşmenin hemen ardından en geç 10–15 dakika içinde genişletilmiş betimsel notlar oluşturma,

- Tekrar eden örüntüler ve mecazlar üzerine odaklanarak tematik yoğunlaştırma yapma.

Not kaybı riskini azaltmak için:

- Katılımcı ifadelerinin bütünlüğü, görüşme sonrasında iki kez gözden geçirilerek kontrol edilmiştir.
- Uç, doğrulanamayan veya tekil kalan ifadeler analiz dışı bırakılmıştır.
- Tematik örüntüler hem karınca hem esnaf verileri karşılaştırılarak teyit edilmiştir.

Görüşme anında anlatılan olaylar, mümkün olduğunda esnaf ve diğer katılımcılarla çapraz doğrulama yöntemleriyle test edilmiştir.

Araştırmacıların bölgede kişisel bağlarının olması güven ilişkisini ve konumsallıklarını kuvvetlendirmekte ve yarı içeriden (semi-insider) olmalarını sağlamaktadır. Bu durum kapalı gruplara erişimlerini kolaylaştırmakta ve karıncalık faaliyetinin gündelik pratiklerine dair detaylı bilgi edinebilmelerine imkân sağlamıştır. Görüşmeler sırasında katılımcılar gizlilik konusunda özellikle hassas davrandığından, tüm veriler tam anonimleştirme yoluyla korunmuştur. Hiçbir görüşmede isim, tarih, mekân veya kimlik belirtisine yer verilmemiştir. Katılımcılar yönlendirilmemiş; araştırmacı yalnızca açıklama gerektiren noktalarda takip soruları sormuştur. Araştırma, hassas bir faaliyet üzerine odaklandığı için tüm görüşmeler gönüllülük, anonimlik ve gizlilik ilkelerine bağlı olarak yürütülmüştür. Katılımcılar herhangi bir baskı veya yönlendirme olmaksızın kendi rızalarıyla görüşmeye katılmıştır. Çalışma, araştırmacının bağlı bulunduğu kurumun etik kurallarıyla uyumludur.

5. Bulgular

Görüşme notları Braun-Clarke tematik analiz mantığı göz önüne alınarak okundu ve önce aşinalık daha sonra da başlangıç kodları oluşturuldu. Yakın anlamlı kodlar kümelendi ve bu kümeler veride tekrarlayan örüntüleri açıklayan temalara dönüştürüldü. Temalar, gruplar arası karşılaştırma, süreklilik/tutarlılık ve son görüşmelerde yeni kod çıkmaması ölçütleriyle gözden geçirilerek raporlandı. Anonimliği korumak için ağırlık parafrazlara verildi ve doğrudan alıntılar kısa tutuldu.

5.1. Kuramsal (A Priori) Başlangıç Kodları

1. Geçim/Mecburiyet: Karıncalık “zorunlu geçim stratejisi” olarak belirlenir; “iş yoksa bunu yaparım”
2. Mikro-Güven/Veresiye: Küçük, sık işlemler-güven, veresiye/avans hattı: “düzenli küçük ödeme”.
3. Kur-Fiyat Duyarlılığı: Kur artışı/tedarik maliyeti değişimi akışı etliler; “kur yükselince giriş yavaşlar”.
4. Denetim/Belirsizlik: Baskın, el koyma, bekleme-planlama zorluğu.
5. Sektörel Ayrışma: Gıda/temel tüketimde olumlu akış; dayanıklı tüketim mallarında kayıtlı satışla gerilim.
6. Yapabilirlik Göstergeleri: Gelir-kira, borç, gıda, sağlık, eğitim gibi harcamalara dönüşebiliyor mu?
7. Toplumsal Meşruiyet: Yasa dışı olmasına rağmen normal/makul görülmesi, etik gerekçelendirme.
8. Koşullu Vazgeçme/Bırakma: Düzenli ve garantili gelir, “Asgari ücretli düzenli iş/fabrika olsa bırakırım” söylemi.
9. Toplumsal Ağlar/Sosyal Sermaye: Tanıdık esnaf, akraba borcu, aracı şoförler. Erişim ve güvenin kaynağı.

5.2. Sahadan Türeyen (İndüktif) Başlangıç Kodları

10. Mevsimsellik: Yazın turizm/otel işleri için gitme
11. Dışarıdan Akım: Diğer illerden gelen karıncaların etkisi, “uçakla bile geliyorlar” söylemi.
12. Zincir Mağaza Rekabeti: Zincir marketlerin küçük esnaf üzerindeki baskısı.
13. Kişisel Risk: Fiziksel/idari risk anlatıları (kavga, tutuklanma, uzun bekleme).
14. Garanti/Servis Gerilimi: Elektronikte garantisiz ürünlerin tüketicide ve esnafta yarattığı sorun.
15. Borç Döngüsünün Kırılması: El koyma/baskın, veresiye/avans zincirinin kopması.

16. Alternatif Geçim Arzusu: Tarım/hayvancılık ve yerel fabrika talepleri.

5.3. Temalar

Başlangıçta belirlenen 16 kod, veri içindeki tekrarlılık, anlamsal yakınlık ve karşıtlık ilişkileri temelinde yeniden düzenlenmiş ve sekiz ana temaya dönüştürülmüştür. Kodların temalara dönüşümünde üç ilke izlenmiştir: (1) Aynı yapısal durumu açıklayan kodlar tek bir üst kavram altında birleştirilmiştir (örneğin ‘işsizlik–alternatifsizlik’, ‘koşullu bırakma’ ve ‘geçim mecburiyeti’ kodları ‘Mecburiyet Dili & Koşullu Bırakma’ teması altında toplanmıştır). (2) Birbiriyle ardışık ilişkide olan işlem veya süreç kodları bütüncül bir pratik olarak tema hâline getirilmiştir (örneğin ‘veresiye’, ‘avans’, ‘borç döngüsü’ kodları ‘Mikro-Güven & Gayri Resmî Finans’ temasında birleştirilmiştir). (3) Hem karıncalar hem esnaf için ortak etki üreten ekonomik ve idari kodlar çapraz karşılaştırma ile üst temalarda birleştirilmiştir (örneğin ‘baskın–el koyma’, ‘belirsizlik’, ‘kişisel risk’ kodları ‘Denetim & Belirsizlik Primi’ temasında bütünleştirilmiştir). Böylece kodlar hem içsel tutarlılık hem dışsal ayırışma kriterlerine uygun biçimde sekiz temaya sentezlenmiş; her tema, ilgili kod kümelerinin yeniden örgütlenmiş hâlini temsil etmektedir.

Tablo 2

Temalar

Tema	Göstergeler	Tipik Parafraz	Dayanak (ör.)
1-Yapısal bağımlılık (kapı–karınca)	“Kapı kapanırsa piyasa durur”; memur olmayanların çoğu kapıya bağlı	“Esnaf için birinci sırada karınca; kapı kapanırsa biteriz.”	E.K.-03, E.K.-04, E.K.-05, E.K.9
2-Mecburiyet Dili & Koşullu Bırakma	İşsizlik/alternatif yokluğu; “asgari ücretli iş olsa bırakırım”	“Mecburiyetten yapılıyor; fabrika olsa kimse gitmez.”	K.K.-02, K.K.-06, KK.7, K.K.8, K.K. 10, E.K.2, E.K.-04
3-Kur–Fiyat–Rekabet (Sektörel Ayırışma)	Kur artışıyla akışın yavaşlaması; gıda↑, elektronik↓; zincir market baskısı	“Döviz artınca giriş pahalı; gıdada iyi, elektronik satışı düşürüyor.”	E.K.-02, E.K.-05, E.K. 7, E.K.9, K.K.4, K.K.11
4-Denetim & Belirsizlik Primi	Baskın/El koyma; Silopi’de görece sıklık algısı	“Baskınlar artınca sürdürmek zor; Silopi daha sıkı.”	E.K.-02, E.K.-04, E.K.5, E.K.7, E.K.8, E.K.9, K.K.1, K.K.2, K.K.3, K.K.5, K.K.7, K.K.10, K.K.11

Tema	Göstergeler	Tipik Parafraz	Dayanak (ör.)
5-Mikro-Güven & Gayri Resmî Finans	Veresiye/avans; borç-getir-öde döngüsü	“Borç alır, gider getirir, borcunu kapatır; el koyma olursa zincir kopar.”	E.K.-02, E.K.-03, E.K.7, K.K.1, K.K.3, K.K.4, K.K.5, K.K.7, K.K.10, K.K.11
6-Mevsimsellik & Dışarıdan Akış	Yazın turizm/otel işleri; dış illerden yoğun karınca gelişi	“Yazın düşer; dış şehirlerden uçakla gelen çok.”	E.K.-02, E.K.-04, E.K.7, K.K.2, K.K.5, K.K.11
7-Toplumsal Meşruiyet/Etiket	“Karınca” etiketinin içeriden sahiplenilmesi; geçim etiği	“Kendilerine karınca diyorlar; geçim için meşru görülüyor.”	E.K.-02, K.K.3, K.K.4, K.K.5, K.K.7, K.K.8, K.K.8, K.K.9, K.K.10, K.K.11
8-Alternatif Geçim İsteği	Fabrika/istihdam; tarım/hayvancılık destekleri	“Fabrika açılırsa yapmayız; tarım desteklense alternatif olur.”	E.K.-01, E.K.-05

5.3.1. Tema-Teori İlişkisi

- *Yapısal bağımlılık (Kapı-Karıncı)*: Bu tema, Sen’in yapabilirlik yaklaşımındaki eylem kapasitesinin dışsal koşullar tarafından belirlenmesi fikriyle uyumludur. Silopi’de gümrük kapısı, ekonomik ve sosyal yaşamı belirleyen temel yapısal unsur hâline gelmiştir. “Kapı kapanırsa piyasa durur” ifadesi, bireyin ekonomik eylem alanının dışsal kısıtlarla şekillendiğini gösterir. Scott’ın geçim etiği yaklaşımı, bu bağımlılığın gündelik pratiklerde nasıl normalleştirildiğini açıklar: Karıncalar riskleri ve belirsizliği geçim mantığının olağan bir parçası olarak içselleştirir.
- *Mecburiyet Dili & Koşullu Bırakma*: Katılımcıların karıncılığı “seçenek” değil “zorunluluk” olarak ifade etmeleri, Sen’in uyarlanmış tercihler ve yapabilirlik yoksunluğu kavramlarını sahaya taşır. Düzenli bir iş imkânı olmadığında karıncalık, başka bir eylem seçeneğinin bulunmadığı koşullarda zorunlu bir faaliyet hâline gelmektedir. Scott’ın yaklaşımı ise bu mecburiyetin ahlaki gerekçelendirmeyi nasıl güçlendirdiğini gösterir: Hayatta kalma amacı taşıyan bir eylem, toplumsal düzeyde meşru kabul edilir.
- *Kur-Fiyat-Rekabet (Sektörel Ayrışma)*: Kur dalgalanmaları, karıncaların gelirlerinin hangi işlevlere (functionings) dönüşebildiğini doğrudan etkiler. Sen’in gelir,işlev ayrımı burada somutlaşır: Gelirin nominal değeri değil, bireyin yaşamında neye dönüşebildiği önemlidir.

Kur artışı ve zincir market rekabeti, hem karıncaların hem esnafın dönüşüm kapasitesini zayıflatmakta; temel ihtiyaçları karşılayabilme olanakları kırılğan hâle gelmektedir. Scott'ın yaklaşımı ise bu baskıların gündelik stratejilere nasıl yansıdığını açıklar.

- *Denetim & Belirsizlik Primi*: Keyfi denetim ve el koyma uygulamaları, Sen'in "özgürlüğün kurumsal teminatlara bağlı olduğu" vurgusuyla ilişkilidir. Belirsizlik, karıncaların ekonomik eylem kapasitesini sınırlayan bir yapısal kısıttır. Denetimlerdeki öngörülemezlik, bireylerin plan yapma ve gelirlerini işlevlere dönüştürme imkânlarını zayıflatır. Scott'ın geçim etiği yaklaşımı, bu belirsizlik rejimine karşı geliştirilen gündelik uyum stratejilerini (memur seçme, küçük hediyeler, ilişkisel manevra) analiz eder.
- *Mikro-Güven & Gayri Resmî Finans*: Karıncalık pratiğinde formel finansal araçlara erişim sınırlıdır; bu nedenle geçim, gayri resmî kredi, veresiye ve avans ilişkileri üzerine kuruludur. Bu mekanizmalar, Sen'in yaklaşımında bireyin gerçek eylem kapasitesini artıran aracı düzenekler olarak görülebilir; ancak kırılğan oldukları için herhangi bir el koyma tüm yapıyı çökertme riski taşır. Scott'ın perspektifi ise bu borç-güven sisteminin yerel ahlaki normlarla nasıl sürdürüldüğünü açıklamaktadır.
- *Mevsimsellik & Dışarıdan Akış*: Mevsimsel işlerin ortaya çıkması, karıncalar için geçici eylem imkânları sağlar; ancak bu işler istikrarlı olmadığından yapabilirliği kalıcı olarak artırmaz. Dışarıdan gelen karınca sayısının artması ise rekabeti yükselterek karıncaların ekonomik hareket alanını daraltır. Scott'ın analizi bu dönüşümü açıklar: Geçim pratikleri yerel olmaktan çıkarak daha geniş bir dolaşımın parçası hâline geldiğinde, yerel aktörlerin konumu daha kırılğan olur.
- *Toplumsal Meşruiyet/Etiket*: Karıncalığın toplum tarafından kabul görmesi, Sen'in "sosyal yapabilirlik" kavramıyla ilişkilidir: Bireyin toplumsal normlara erişimi ekonomik davranışını şekillendirir. Karıncalar, yaptıkları işi geçim sağlayan zorunlu bir faaliyet olarak tanımladıklarında, bu faaliyet yerel düzeyde ahlaki olarak meşru hâle gelir. Scott'ın geçim etiği de tam bunu söyler: Bir eylem hayatta kalma amacı taşıyorsa, topluluk tarafından ahlaki olarak kabul edilir.
- *Alternatif Geçim İsteği*: Düzenli bir iş, fabrika veya tarımsal destek gibi imkânların ortaya çıkması hâlinde karıncalığı bırakacaklarını söyleyen katılımcılar, Sen'in, gerçek özgürlüğün değer verilen işlevleri seçebilmeye bağlı olduğu ilkesini sahada doğrular.

Mevcut durumda karıncalık, bir tercih değil zorunlu bir eylem olarak yürütülmektedir. Scott’ın yaklaşımı ise bu zorunluluğun geçici bir normalleşme yarattığını; alternatifler ortaya çıktığında geçim stratejisinin hızla değişeceğini gösterir.

5.4. Görüşmelerin Betimsel Sunumu

Yaptığımız görüşmeler de en çok rastladığımız olgu yasa dışı sınır ticaretinin mecburiyetle olan ilişkisidir. Karıncalık faaliyeti yürüten katılımcılar bu işi yapmaktan dolayı hiçbir memnuniyet duymamakta ve mecburiyetin ortadan kalkması halinde bu işi yapmayı bırakacaklarını ifade etmişlerdir. K.K.3 “Başka bir imkân olsa bırakırım kim olsa bırakır. Silopi’de olsa ya da Irak’ta oraya giderdik”. Bir başkası K.K.4 “Bırakırdım net bırakırdım karıncalık rezalettir, Kışın soğuğu yazın tam sıcak kışın tam soğuk. Tuvalet yoktu arabalar almıyordu, yağmurda köprüde mahvoluyorduk tam rezalet”. K.K.5 ise “Kesinlikle bırakırdım. Çünkü orada kalacağım saatler belli değil memurlar keyfi davranıyor. Kavgalı olduğu biri olduğunda makinaları (tarama cihazlarını kastediyor) durduruyor üç saatte gideceğin yolu bir günde gidemiyorsun. Temel ihtiyaçlarını karşılayamıyorsun WC yok soğuk su yok”. K.K.9 da mecburiyet halinde yine yapılacak bir iş imkanının olmasının ne kadar önemli olduğunu vurgulamakta “yine hiç olmazsa bizim burada kapı var hiç kimseye muhtaç olmadan ekmeğimizi getiriyoruz o da olmasa gurbete gidecektik ama keşke sabah gidip akşam eve geldiğimiz bir iş olsa”. Genel olarak Silopi’deki işsiz ve özellikle genç nüfusta bir karşılık bulan gümrük kapısı mecburiyet halinde sınımlanacak ve başkasına muhtaç olmanın önüne geçen bir fırsat olarak da görülmekte fakat ortak kanının düzenli bir işte karıncalık faaliyetini kimsenin yapmayacağı yönünde.

Hem yerel esnaf hem de karıncalar kur değişimlerinden olumsuz etkilendiklerini belirtiyorlar. Kurlarda yaşanan artış sonucu Irak’tan getirilen malların görece pahalı hale gelmesi iki tarafında şikayetçi oldukları bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. E.K.2 “dolar artınca çok zorlanıyoruz, dolarla alıyoruz TL ile satıyoruz bazen kâr etmiyoruz”. E.K.5 ise “sattığımız maldan bize kalan bir sonraki sefere maliyeti karşılamıyor dolar arttığı için” diyerek kur dengesizliğinden etkilendiklerini belirtiyor. E.K.7 ise stok yapamadıkları için her türlü kur artışından olumsuz etkilendiklerini, istikrarlı bir ekonominin onlar için daha fazla kazanç getireceğinin altını çiziyor “çok mal gelmediği için stok yok, önümüzü görebilsek bizim de elimize 3-5 kuruş geçecek”. Karıncalar da hem kur artışı hem de sınır kapılarından geçerken ödenen harçlardaki artışın bazen bu işi yapmanın kârlı bir iş olmaktan çıkmasına sebep olduğunu hatta caydırıcı bir işlev gördüğünü

belirtiyor. K.K.4 “dolar bi yandan harç bi yandan bizim belimizi büküyor bazen sadece harç parasına çalışıyorum”. K.K.11 ise “elimizdekini de harca veriyoruz bazen çilesi yanımıza kalıyor”.

Esnafın ve karıncaların bir diğer ortak şikâyeti ise kamu otoritesinin (yerel ve ulusal) yaptığı baskı olarak karşımıza çıkıyor. Karıncalardan sağladıkları malları satan esnaflar iş yerlerine yapılan denetimlerin sıklığından ve mallarına el koyulmasından duydukları rahatsızlığı vurguluyorlar. E.K.2 “Çok fazla baskın yapıyorlar, biraz rahat bıraksınlar da evimize ekmek götürelim (bu görüşme gerçekleşirken görüşmeci işyerinin kapısında ayakta ve sürekli görüşmeyi keserek diğer esnafla görüşme halinde idi ve baskın olur diye sürekli böyle tetikte olduğunu belirtti). E.K.7 “Kanunları esnetse Nusaybin gibi daha esnek. Bütün sınır bölgeleri gevşek sadece Silopi çok sıkı”. Karıncalar da gümrük kapısındaki denetimin istikrarsızlığı ile ilgili olarak, tutarsızlıktan ve işlerin ikili ilişkilere dayalı olarak yürümesinden dolayı duydukları rahatsızlıkları şöyle açıklıyorlar. K.K.1 “gün oluyor çok rahat geçiyoruz ama bazen hem çok uzun bekletiyorlar hem de tüm eşyaya el koyuyorlar”. K.K.2 “bazı memurlar iyi davranıyor (gümrük muhafaza memurlarını kastediyor) ben de onlara denk gelmeye çalışıyorum ama bazılarında hiç acıma yok neyin var neyin yok alıyor”. K.K.7 “bazen o kadar bekletiyorlar ki yeter ki evimize dönelim bütün eşyamı alsalar da zoruma gitmez ama adam kayırdıkları zaman zoruma gidiyor”. K.K.10 “ben abiye denk gelmeye çalışıyorum o iyi davranıyor. Aslında onunla ilk başta kavga etmiştik ben de Silopi merkezde karşısına çıktım az kalsın kavga edecektik ondan sonra dost olduk şimdi beni hiç zorlamıyor. Ara sıra hediyesini veriyorum tabi (gülerek anlatıyor bu bölümü)”. Sınır kapısında güvenlik açısından da problemler yaşadıklarını ifade eden görüşmeciler Irak tarafındaki yönetimin daha sert olduğunu da ayrıca belirtiyor. Kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri sorulduğunda K.K.4 “Tabi güvende hissediyorum. Devlet kapısıdır. Yasaklı madde getirmiyoruz- ha tehdit sunanlar var- diğer tarafta dengesiz çok insanlar var-karşı tarafın görevlilerine karşı ters olursan direkt seni tutukluyorlar-hemen tutukluyorlar- adaletsiz bir yer orası-ama paran varsa oranın sahibisin (Irak). (Gülerek) aslında bura içinde geçerli”. K.K.1 “Kendimi güvende hissetmiyorum. Irak tarafı (iftira atabilir) hapse götürüyor bu tarafta sıkıntı yok sadece 5-6 saat bekletiyorlar (keyfi muamele) arabayla mecburi geçiş”. K.K.7 “Yok çok kavga oluyor köprüde sıra için birbirleri ile çok dövüşüyor. Tehdit var benden büyük karıncalar bu arabaya binemezsin, aşağıya inemezsin. Memurları tanıyorduk ama isteğimiz bazen sadece geçmek oluyor yeter ki eve gidelim neyimiz alırsa alsın. Bir memur var kimsenin hakkını yemiyor hemen otobüse bindiriyor. abinin vardiyası güzel”.

Karıncalar Irak’tan mal almak için gerekli sermayeyi genellikle malı getirip burada teslim edeceği esnaftan temin ediyor. Bu işleme “kira” diyorlar. Silopi esnafı karıncaya hangi maldan ne kadar ve nereden alacağını bildiriyor karınca da bu tarife göre malı Irak’tan alıp burada esnafa teslim ediyor. Bazen ise para alışverişi Silopi esnafı ile Irak’taki tedarikçinin arasında gerçekleşiyor karınca ise sadece kirasını alıyor. K.K.2 “biz kiracıyız ne kadar eşya getirdiğimizin bir önemi yok kendi hesabımıza çalıştığımızda daha çok para kalıyor bize ama o her zaman olmuyor onun zorluğu ayrı”. Kendi hesaplarına çalışmak karıncalar için daha yüksek bir getiriye sahip olmalarına olanak verse de riski daha fazla çünkü kapıda mallarına el konulması halinde zararları fazla oluyor.

Görüşmeler bize karıncalık yapanların yaz aylarında azaldığını gösteriyor. Sebebi ise turizm ve inşaat sektöründe iş bulabilmeleri. Bu sebeple yazın özellikle esnaf için mal tedariği zorlaşıyor. E.K.4 “yazın hep dışarıya gidiyorlar Antalya’ya, İzmir’e ya da inşaatta çalışıyorlar o yüzden daha az mal geliyor”. Habur Gümrük Kapısı önceleri sadece bölge halkı için bir iş kapısı iken, görüşmelerden aldığımız bilgilere dayanarak, artık başka bölgelerden de insanların karıncalık için geldikleri bir kapı haline geldiği anlaşılıyor. Görüşmeciler bu durumun Silopi için rahatsızlık yarattığını ve mal bulmakta zorluk yaşamalarına sebep olduklarını aynı zamanda yurt içindeki satışlarını da etkilediklerini öne sürüyor. E.K.2 “Diyarbakır, Antep, Urfa her yerden geliyorlar hatta Ankara’dan uçakla gelip mal alıp götürüyorlar, adam Antep’te çayı benimle aynı fiyata satıyor dolayısıyla ben oraya mal gönderemiyorum”. K.K.11 “dışarıdan o kadar çok karınca gelmeye başladı ki artık bizim için de sıkıntı yaratıyor hem kapı çok kalabalık oluyor hem de onlar yüzünden daha sıkı denetim yapıyorlar”. Görüşmeciler dışarıdan gelen sayısının artmasının Silopi’deki karınca sayısını azalttığını da ortak bir beyan gibi tekrarlıyorlar.

Karıncaların toplumsal algıdaki karşılıkları, yaptıkları işin kayıt dışı olmasına rağmen, beklenildiği gibi değildir. Özellikle sınır ötesinden getirdikleri malların toplumsal ahlakı zedeleyen türden olmaması onların eylemlerinin toplumsal olarak meşru görülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Karıncaların ve karıncaların getirdiği malları satan esnafın toplumsal meşruiyetinin altında yatan temel sebep bu eylemin geçim sağlamak üzere yapılıyor olmasının yattığı gözlemlenmiştir. Özellikle karıncalar başka bir iş imkânı buldukları takdirde bu işi yapmayacaklarını beyan ederek mecburiyet ağının önemini belirtmişlerdir. Dolayısıyla toplumsal olarak hor görülme veya dışlanma ile karşılaşmadıklarını açıkça görebilmekteyiz. Ayrıca bu eylemin kayıt dışılığında özellikle karıncaların karşılıklarına aldıkları kurum devlet veya otoriteden ziyade ekonomik sistem olarak görülebilir. Aslında mücadele ettikleri şey geçim ekonomisini en

ahlaki yoldan sağlamak üzerinedir. Karıncalık kavramının nasıl algılandığını K.K.5 izah ederken “Kabul edilmiş bir şey bazı kesimler hor görüyor kabul edenler yokluğun içinden gelmiş nasıl bir coğrafyada olduğumuzu bilenler. Hor görenler ise babalarından dedelerinden gelenlerle iş kuranlar onlar hor görüyor”. K.K.6 karıncalığın bölgede iyi bilinen bir kavram olduğunu ayrıca oldukça da yaygın olduğunu ifade ederken “Kınamıyorlar, kabul ediyorlar. Silopi’nin %80’ninin evinde mutlaka ya karınca ya da tırcı vardır. Tırcı da aynıdır sonuçta eşya getiriyor arabayla daha çok mal getiriyor, yürüyerek giden az getiriyor. Karınca için günlük gidip gelen diyorlar”. Görüşmecilerin bazıları ise hor görüldüklerini de belirtiyor K.K.4 “Kötü algılanıyor. Onların gözünden hırsız gibi görünüyor halk iyimser bakmıyor. Dışarıdan gelenler karıncalara kötü gözle bakıyorlar arabalarına almıyorlar (Sınır geçişini kastediyor). Kötü algılanmasının sebebi karıncalık müessesesi ile ilgili değil yapanların karakterleri yüzünden kötü algılanıyor. Bu işin kötü olmasının sebebi memurlar”. Bir diğer karınca ise K.K.8 “bizim getirdiğimiz sigara, çay zaten yasaklı bir şey getirmiyoruz ki niye kötü algılsın. Bize hor gözle bakanlarda gidip o malları daha ucuza alıyorlar zaten onlar almasa biz de iş yapamayız”. İfadesi ile toplumsal olarak bir mutabakatın varlığını açıkça belirtiyor.

Görüşmelerde karıncaların tamamına yakını alternatif bir işin karıncalık yapmaya tercih edileceğini ifade etmişlerdir. Düzenli ve sigortalı bir iş bulmaları halinde kimsenin karıncalık yapmayacağını belirtmişlerdir. Bunun içinde bölgeye yatırım yapılmasını istemektedirler. Ortak söylem ise fabrika açılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine tarımsal faaliyetlerin artması halinde tarımdan da geçimlerini sağlayabileceklerini belirtmektedirler.

Elde ettiğimiz bulgular ile Sen’in yaklaşımı yapabilirlikler bağlamında dolaylı göstergelerle izlenmiştir. Katılımcıların beyan ettiği işlevler (kira/borç ödemesi, temel tüketim, gurbete gitmeme) yapabilirlikler (capability) için vekil değişken olarak kullanılmış; doğrudan yapabilirlik ölçümünün güçlüğü ve uyarlanmış tercih olasılığı (yoksunluk koşullarında düşük beklentinin normalleşmesi) göz önüne alınmıştır. Bu nedenle bulgular, gelirin işlevlere dönüşümündeki kırılma vurgusuyla yorumlanmıştır. Çalışmamızın ana temasını oluşturan iktisadi ahlak meselesinde Amartya Sen’in yaklaşımı üzerinden bulguları yorumladığımızda görmekteyiz ki, karıncaların tamamına yakını yaptıkları işi mecburiyet dili ile anlatmaktadırlar ve yaptıkları işi haksız bir kazanç olarak görmemekte hayatta kalabilme gereği üzerinden anlamlandırmaktadırlar. Sen’in “yapabilirlik yoksunluğu” olarak açıkladığı bu durum bireyin eyleminin yanlış olmadığı yapısal kısıtlar nedeni ile yapıldığı konusunda içsel bir meşruiyet zeminini sağlamaktadır. Sen’in,

gelir refaha eşit değildir söylemi de yine görüşmecilerin neredeyse ortak söylemi ile desteklenmektedir. Çünkü görüşmeciler oldukça kırılğan bir zemin üzerinde sadece geçim ekonomisine uyabilmektedirler. Bu durumun yarattığı bir diğer unsur ise gelecekle ilgili belirsizliktir. Dolayısıyla Silopi’de karıncalık “zenginlik yaratma”dan çok, yaşamı idame ettirme amacına hizmet eden, ahlaken gereçlendirilmiş bir geçim pratiği olarak görünür. Sen’in yaklaşımı bize, tartışmayı “yasadışı–yasal” ikiliğinden çıkarıp, insanların fiilen ne yapabildiğine ve hangi koşullarda yapabildiğine odaklanmayı öğretir. Bulguların işaret ettiği ahlaki gündem, gelirin istikrarlı işlemlere dönüşmesi için kurumsal belirsizliğin ve keyfiliğin azaltılması, temel ihtiyaçlara erişimin korunması ve yerel istihdam olanaklarının güçlendirilmesidir.

6. Sonuç

Bu çalışma, Silopi’de “karıncalık” olarak adlandırılan küçük ölçekli sınır ticaretine katılan bireylerin bu faaliyeti nasıl anlamlandırdıklarını ve bu pratiği hangi ekonomik, toplumsal ve ahlaki çerçeveler içinde konumlandırdıklarını incelemiştir. Elde edilen bulgular, karıncalığın yerel koşullarda gönüllü bir tercih olmaktan çok, yapısal işsizlik, sınırlı geçim imkânları ve ekonomik kırılğanlıklar içerisinde ortaya çıkan zorunlu bir strateji olduğunu göstermektedir. Katılımcıların neredeyse tamamı bu faaliyeti “geçim baskısının dayattığı bir zorunluluk” olarak tanımlamış ve düzenli bir gelir sağlayacak alternatiflerin ortaya çıkması hâlinde karıncalığı bırakacaklarını ifade etmiştir.

Amartya Sen’in yapabilirlik yaklaşımı, bu zorunluluğun arka planını anlamada analitik bir çerçeve sunmaktadır. Karıncaların anlattıkları, ekonomik getirinin istikrarsızlığı ve denetim baskısının yarattığı kırılğanlık nedeniyle gelirin temel yaşam işlevlerine dönüşümünün sürekli risk altında olduğunu göstermektedir. Bu durum, Sen’in “gelirin refaha doğrudan eşit olmadığı” yönündeki temel önermesini sahada doğrulamaktadır. James C. Scott’ın geçim etiği yaklaşımı ise karıncalığın yerel meşruiyetini ve gündelik uyarlanma pratiklerini anlamada tamamlayıcı bir açıklama sağlamıştır. Faaliyet, toplumsal düzeyde bir “suç” kategorisinin ötesine geçerek, geçim sağlama amacı taşıdığı ölçüde ahlaki olarak kabul gören bir pratik hâline gelmektedir.

Çalışmanın bulguları, karıncalık faaliyetinin ekonomik yönünün ötesinde, sosyal güven ilişkileri, gayri resmî finans mekanizmaları (veresiye, avans, borç döngüsü) ve kurumsal belirsizlikle baş etme stratejileriyle örülü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Denetim ve el koyma uygulamalarına dair anlatılar, karıncaların ekonomik eylem kapasitesini sınırlayan en

önemli unsurlardan biridir. Keyfi bekletme, öngörülemez riskler ve ilişkisel bağımlılık, ekonomik faaliyetin sürekliliği üzerinde doğrudan belirleyici olmaktadır. Buna karşılık, gayri resmî borç-güven ağları karıncalığın sürdürülebilirliğini sağlayan temel dayanıklılık mekanizması olarak öne çıkmaktadır.

Çalışmanın bazı metodolojik sınırlılıkları bulunmaktadır. Görüşmelerin hassas konular içermesi nedeniyle ses kaydı alınamamış, veriler eşzamanlı not alma ve hemen sonrasında detaylandırma tekniğiyle kaydedilmiştir. Bu durum olası veri kaybı riskini artırsa da analiz sürecinde tekrar eden örüntülerin öncelenmesi ve tekil ifadelerin ayıklanmasıyla bu risk azaltılmaya çalışılmıştır. Ayrıca katılımcıların tamamının erkek olması, karıncalığın toplumsal cinsiyet boyutuna ilişkin değerlendirmeleri sınırlandırmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, karıncalığın yalnızca ekonomik değil, yapısal kısıtlar, toplumsal meşruiyet ve kırılğan geçim stratejilerinin iç içe geçtiği çok katmanlı bir olgu olduğunu göstermektedir. Karıncalık faaliyeti, yasal-yasadışı ikiliği çerçevesinde açıklanamayacak kadar derin bir geçim mantığına sahiptir; ekonomik davranışı belirleyen esas unsur, bireylerin neyi değerli gördükleri değil, ne yapabilecek durumda olduklarıdır. Bulgular, bölgede gelir elde etmenin ötesinde istikrarlı ve güvenli geçim imkânları yaratılmasının hem bireysel refah hem de toplumsal ahlaki ekonomi açısından kritik önem taşıdığını göstermektedir. Gelecek çalışmalar, bu faaliyetin toplumsal cinsiyet boyutuna, farklı sınır şehirlerinde ortaya çıkan çeşitlenmiş biçimlerine ve formel ekonomiyle etkileşim dinamiklerine odaklanarak literatüre daha geniş bir katkı sunabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışmada anket yönteminin uygulanabilmesi için Şırnak Üniversitesi Etik Kurulu'nun 19.05.2025 ve 132911 sayılı numaralı izin alınmış olup, bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Araştırmacının Katkı Oranı Beyanı

Tüm yazarlar makaleye eşit düzeyde katkıda bulunmuştur.

Araştırmacının Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Andreas, P. (2000). *Border games: Policing the U.S.-Mexico divide*. Cornell University Press.
- Bentham, J. (2000). *An introduction to the principles of morals and legislation* (Original work published 1781). Batoche Books.
- Bromley, R. (1978). Introduction – The urban informal sector: Why is it worth discussing? *World Development*, 6(9–10), 1033–1039. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(78\)90052-0](https://doi.org/10.1016/0305-750X(78)90052-0)
- Çağlayandereli, M., & Sarihan, S. (2023). Sınır kaçakçısının değişen sosyal profili üzerine sosyolojik bir inceleme [A sociological study on the changing social profile of the border smuggler]. *Social Science Development Journal*, 8(4), 1862–1874. <https://doi.org/10.31567/ssd.1075>
- Chalfin, B. (2011). Border security and the economics of the state. In D. Nugent & J. Vincent (Eds.), *A companion to the anthropology of politics* (pp. 156–174). Blackwell.
- Chen, M. A. (2012). *The informal economy: Definitions, theories and policies* (WIEGO Working Paper No. 1). WIEGO. <https://www.wiego.org/publications/informal-economy-definitions-theories-and-policies>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2018). *The SAGE handbook of qualitative research* (5th ed.). SAGE Publications.
- Eren, E. (2019). Moral iktisadı ve Leon Walras. *Yıldız Social Science Review*, 5(2), 117–134. <https://doi.org/10.51803/yssr.577478>
- Gambetti, Z. (2023). The Kurdish kaçakçı on the Iran–Turkey border: Corruption and survival as EU sponsored counter-smuggling effects. *Crime, Law and Social Change*, 80(4), 387–408. <https://doi.org/10.1007/s12117-023-09484-3>
- Goodhand, J. (2005). Frontiers and wars: The opium economy in Afghanistan. *Journal of Agrarian Change*, 5(2), 191–216.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating capabilities: The human development approach*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Polanyi, K. (2000). *Büyük dönüşüm: Çağımızın siyasal ve ekonomik kökenleri* (Çev. A. Buğra). İletişim Yayınları.
- Portes, A., Castells, M., & Benton, L. A. (Eds.). (1989). *The informal economy: Studies in advanced and less developed countries*. Johns Hopkins University Press.

-
- Portes, A., & Haller, W. J. (2005). The informal economy. In N. J. Smelser & R. Swedberg (Eds.), *The handbook of economic sociology* (2nd ed., pp. 403–425). Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400835584.403>
- Scott, J. C. (1976). *The moral economy of the peasant: Rebellion and subsistence in Southeast Asia*. Yale University Press.
- Sen, A. (1985). *Commodities and capabilities*. North-Holland.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Knopf.
- Thompson, E. P. (1971). The moral economy of the English crowd in the eighteenth century. *Past & Present*, 50(1), 76–136.
- Thompson, M. (2017). Economic wisdom for managerial decision-making. In P. Róna & L. Zsolnai (Eds.), *Economics as a moral science* (pp. 199–211). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-53291-2_13
- Titeca, K. (2012). Tycoons and contraband: Informal cross-border trade in West Nile, north-western Uganda. *Journal of Eastern African Studies*, 6(1), 47–63.
- Titeca, K., & de Herdt, T. (2010). Regulation, cross-border trade and practical norms in West Nile, north-western Uganda. *Africa*, 80(4), 573–594.
- Yılmaz, E., & Şensoy, F. (2023). Economics and ethics: Conflict or adaptation? In N. K. Kandemir (Ed.), *Interdisciplinary ethics: Approaches* (pp. 25–41). Peter Lang.

EXTENDED ABSTRACT

This study examines the economic, social, and moral dimensions of “karıncalık,” a form of small-scale informal cross-border trade practiced in Silopi, a district located on Türkiye’s southeastern border with Iraq. The term “karıncalık” refers to the activities of individuals locally known as “karıncalar” (literally “ants”), who transport small quantities of goods across the border through repetitive and labor-intensive daily movements. Although each individual transaction is limited in scale, the cumulative effect of these activities constitutes a significant component of the local economic structure. These actors operate within informal networks, often relying on small margins, irregular incomes, and high levels of uncertainty. Understanding who these “karıncalar” are and how their activities are embedded in local economic and social relations is essential for interpreting the dynamics of informal border economies. The central problem addressed in this study concerns the limitations of conventional analytical frameworks in explaining informal and legally contested economic practices. Existing literature on border trade and smuggling tends to focus on issues such as state sovereignty, security concerns, and macroeconomic impacts. However, such approaches often overlook how these practices are experienced and interpreted by the individuals who engage in them. More importantly, they fail to account for the moral reasoning that underpins these activities. In contexts where access to formal employment is severely constrained, economic practices cannot be fully understood through the lens of legality or illegality alone. Instead, they must be examined in relation to the structural conditions that shape individuals’ capabilities and the moral frameworks through which they justify their actions.

The aim of this study is to analyze karıncalık as a livelihood strategy by focusing on the perspectives of individuals who participate in it and those who are economically connected to it. The study seeks to answer three interrelated questions: (i) how do individuals interpret their participation in karıncalık, (ii) to what extent do they perceive it as a voluntary choice or a necessity, and (iii) how do they construct its moral legitimacy within their everyday lives? By addressing these questions, the study contributes to the literature on economic ethics and informal economies, offering a framework that integrates structural constraints with moral reasoning.

The theoretical framework of the study is primarily based on Amartya Sen’s capability approach. This perspective shifts the focus of economic analysis from income and utility maximization to the real freedoms individuals possess to achieve valued functionings. In this

context, economic behavior is understood not simply as the outcome of rational choice, but as a response to constrained opportunity sets. The concept of capability deprivation is particularly relevant for analyzing *karıncalık*, as it captures the condition in which individuals are forced to operate within limited and often undesirable options. Participants' consistent emphasis on necessity rather than choice reflects a situation in which their economic actions are shaped by structural constraints such as unemployment, regional underdevelopment, and dependence on border dynamics. To complement this structural perspective, the study also draws on James C. Scott's concept of subsistence ethics. Scott's framework highlights how individuals in precarious conditions prioritize survival over strict adherence to legal norms, thereby constructing moral justifications for practices that may be formally illegal. In the case of *karıncalık*, participants frequently describe their activities as a necessary means of sustaining their livelihoods rather than as profit-seeking behavior. This moral framing reveals the existence of locally embedded norms that redefine legitimacy in accordance with lived realities. By combining Sen's capability approach with Scott's subsistence ethics, the study provides a multidimensional analytical framework that captures both the structural and moral dimensions of informal economic practices.

Methodologically, the study employs a qualitative research design based on semi-structured interviews conducted with 11 individuals engaged in *karıncalık* and 9 local shopkeepers operating in Silopi. Due to the sensitive nature of the research topic, audio recording was not permitted. Instead, data were collected through concurrent note-taking during interviews and subsequently expanded into detailed field notes immediately after each session. To enhance reliability, recurring patterns were identified across participants, and cross-verification techniques were used to confirm the consistency of findings. Isolated or unverifiable statements were excluded from the analysis. The data were analyzed using thematic analysis following Braun and Clarke's approach, combining both deductive and inductive coding strategies.

The findings of the study indicate that *karıncalık* functions as a compulsory livelihood strategy rather than a voluntary economic activity. Participants consistently employ a "language of necessity," emphasizing that their involvement in *karıncalık* is driven by the absence of alternative employment opportunities. Many explicitly state that they would abandon this activity if stable and formal jobs were available. This finding supports Sen's argument that individuals' choices are often shaped by limited capabilities and adaptive preferences, where expectations and decisions are adjusted to fit constrained circumstances. Another important finding concerns the role of informal

financial mechanisms and trust-based networks. Karıncalık operates through systems of credit, advances, and reciprocal obligations between karıncalar and local shopkeepers. These micro-level financial arrangements compensate for the lack of access to formal financial institutions and enable the continuity of economic activity. However, they are inherently fragile. Disruptions such as confiscation of goods or sudden regulatory interventions can break the cycle of trust and repayment, leading to significant economic vulnerability for both karıncalar and shopkeepers.

The study also reveals that macroeconomic factors, particularly exchange rate fluctuations, have a direct impact on the sustainability of karıncalık. Participants report that increases in exchange rates raise the cost of goods purchased from across the border, reducing profit margins and, in some cases, rendering the activity economically unviable. In addition, inconsistent and unpredictable enforcement practices create a persistent environment of uncertainty. This “uncertainty regime” limits individuals’ ability to plan their economic activities and undermines their capacity to convert income into stable life outcomes. These findings reinforce the argument that income alone is an insufficient measure of well-being, as the ability to transform income into functionings is equally important. A particularly significant finding is the strong degree of social legitimacy attributed to karıncalık within the local community. Despite its illegal status, the activity is widely perceived as a legitimate means of survival. This legitimacy is closely tied to the subsistence-oriented nature of the activity and the shared experience of economic hardship in the region. Participants emphasize that the goods involved are generally basic consumer items rather than illicit substances, which further reinforces the perception of legitimacy. This finding supports Scott’s concept of subsistence ethics, demonstrating that economic practices aimed at survival can acquire moral legitimacy within specific social contexts.

Furthermore, the study highlights the conditional nature of participants’ engagement in karıncalık. The widespread desire for stable employment opportunities indicates that this activity is not a preferred long-term strategy but rather a temporary response to structural constraints. Participants frequently express a preference for factory jobs, agricultural support, or other forms of formal employment. This suggests that expanding individuals’ capability sets through employment generation and regional development policies could significantly reduce reliance on informal economic practices. From a theoretical perspective, the study demonstrates that integrating Sen’s capability approach with Scott’s subsistence ethics provides a comprehensive framework for understanding informal economic behavior. While Sen’s approach explains the

structural limitations that constrain individual choices, Scott's framework captures the moral reasoning that legitimizes these choices in practice. Together, these perspectives allow for a more nuanced interpretation of *karıncalık* as a phenomenon that cannot be adequately explained by economic rationality or legal frameworks alone. In terms of policy implications, the findings suggest that efforts to eliminate informal border trade through stricter enforcement are unlikely to be effective unless the underlying structural causes are addressed. Policies should focus on expanding individuals' capabilities by creating stable employment opportunities, reducing economic uncertainty, and improving access to formal financial systems. Without such interventions, practices like *karıncalık* are likely to persist as necessary survival strategies.

In conclusion, this study shows that *karıncalık* is a complex and multidimensional livelihood practice shaped by structural constraints, informal economic networks, and locally constructed moral frameworks. By shifting the analytical focus from legality to capability and moral economy, the study provides a deeper understanding of how individuals navigate economic precarity and construct legitimacy in contexts where formal opportunities are severely limited.